

Datum: 01. Oktobar

Pre nekoliko dana našla sam se licem uz lice sa proizvođačem koji čitav svoj život koristi hemiju. Biološke metode su mu strane, ali trudi se da ih pobije. Sa mnom je ušao u raspravu ne sluteći da sam ja sa takvim raspravama (amaterskim) odavno završila. Različiti jezici se ne mogu lako prevoditi kada je u pitanju loša namera da se neko u razgovoru ospori po svaku cenu, pa se ja i ne trudim da u tome učestvujem. Umesto da ga osporavam usred njegovog monologa rekla sam nešto što ga je iznenadilo: "Jako lepo pričaš, vidim da si upućen, razgovor s tobom mi puno pomaže da razumem." Bio je vidno zbunjen.

I tek nakon toga počeo da me uvažava kao sagovornika koji može da mu pomogne. Iako on toga nije ni svestan. Sagovornika koji nema nameru da ga osporava već da mu osvetli drugu stranu prirode. Ljudi vas često čuju tek onda kada ih razoružate svojim vlastitim spokojem.

Kratak sadržaj:

Nadin kutak

Poponac u bašti

Upotreba matičnjaka u bašti

Bašta za dete/ školska bašta

Inovativni premakulturni dizajn za ekstremnu sušu i očuvanje biologije (treći deo)

Aktuelni problemi u bašti

Podsetnik na rokove

Obaveštenje o novim ponudama

Pao je veliki sneg, a toga dana odlučila sam da je vreme da se posadi zid od čičoke. Ta epizoda je snimljena, ali ono što nije ostalo zapisano je mizanscen. Snimatelj koji drži kišobran jer štiti opremu od snega, a ja koja sam promrzla i uporno pokušavam da izvadim čičoku iz permamodela u kome je sve smrзло. Ranije nisam bila ovako uporna, a upornost i jaku volju razvila sam uz biljke. Jer toga dana delovalo je kao nemoguće da ćemo bilo šta da snimimo, a tek da nešto sadimo po snegu.

Ovo je scena koje se uvek setim kada vidim zid od čičoke na kraju bašte. Svaki plod je nikao, svaka biljka se danas sprema da cveta. Pre nekoliko dana prolazim pored nje i vidim čudesan prizor – na sebe je pokupila pepelnicu i tako sačuvala ostatak bašte od propasti. Bilo smo tik do mraza i sada lagano ulećemo u Miholjsko leto što daje veliku šansu tikvicama, paprikama i paradajzu da i dalje dozrevaju. Temperature su noću niske što odgovara gljivicama koje mogu sada da caruju i baš na tom mestu glavnu ulogu preuzimaju biljke zaštitnice.

One poput magneta na sebe privuku ono što je nevolja u našoj bašti i na taj način ostvaruju svoju ulogu. Jer, pepelnica neće napraviti problem čičoki, nastaviće i dalje

da raste, ali bi mogla potpuno da uništi tikvice koje mogu do prvog mraza još puno plodova da daju.

Setim se uvek mog prvog susreta sa takvom pojavom u bašti. O biljkama zaštitnicama najviše sam učila od divljih biljaka koje se uvek dozirano ostavljaju u jednoj ovakvoj bašti. Ostala sam začuđena nad mrtvom koprivom koja je na sebe privukla pepelnicu i zaštitila krastavac. On je još dugo u sezoni davao plodove. Takvi prizori ostave me bez daha, a sve ostalo postaje besmisleno jer kada vidimo suživot pred nama se otvara sasvim novi svet koji se preveden na jezik čoveka zove ljubav.

Današnji čovek jednako je jak kao i svi naši preci. Često o precima pričamo kao o izdržljivim ljudima koji su uspevali da žive u surovijim uslovima. Naši preci su bili ljudi od krvi i mesa jednako kao i mi danas, ali ono što ih je razlikovalo od nas je ljubav prema Bogu i vera. Odatle i požrtvovanje. I život koji je upravo zbog toga bio posvećeniji prirodi. Naši preci su ipak bili u toku prirodnog ciklusa i mnogo bolje poznavali sve ono nad čim se mi danas čudimo.

Kada je čičoka u pitanju prate je mnoge „teorije zavere“ i naravno priča o invanzivnosti. Ništa nije invanzivno ukoliko se oslobodimo straha. Kada sam započela svoju baštu prvo su me napunili strahovima od divljih biljaka toliko da sam se bojala susreta sa ambrozijom ili pirevinom. Kao baštovan – početnik prvo sam naučila reč ISKORENITI.

Kako je to zapravo suštinski suprotno negovanju života. Svega živog.

Čičoka je jedna od pet višegodišnjih biljaka zaštitnica, a sve su obuhvaćene Paketom Prirodna zaštita bašte. Pre nekoliko dana tražila sam da pogledam Zbirku od 200 recepata za prirodne preparate koja je deo tog Paketa. Kada je napisana poslala sam je Timu i nisam joj se više vraćala. Listala sam Zbirku i postala jako ponosna na sebe jer je i taj Paket ugledao svetlost dana, taj Trag koji sam ostavila iza sebe. Mogla sam da napišem Zbirku od 200 recepata i to bi bilo dovoljno, ali ja sam i taj trenutak iskoristila da vas pomirim sa svetom oko vas i u Paket ubacila vodiče: tri video – vodiča kao moja potreba da pomirim svet oko sebe.

Verujem da je ključ pomirenja prepoznavanje osobina i upoznavanje sveta oko nas. To je meni pomoglo i dovelo me do odnosa sa prirodom za koji sam nekada mislila da nije moguće.

I eto, danas smo doneli odluku da se zaključuje prodaja još jednog Paketa. **Paket Prirodna zaštita bašte biće dostupan za kupovinu do 20.10.** U vašim rukama nije samo Zbirka sa 3 video - vodiča već i doživotna vrednost kao i doživotni trag jedne žene Biljke.

Više informacija možete da pročitate ovde: <https://tragbiljke.com/paket-prirodna-zastita-baste/>

Trag Biljke je jedna od retkih samoodrživih i međunarodnih platformi koja povezuje 30 zemalja, 394 gradova

Koordinator: Goran Pivašević

Direktor: Jovan Banović

Jutjub: Sanja i Jan Rakić, Jovan Banović, Goran Pivašević

Instagram: Katarina Kremenović

Tik tok: Jovan Banović

FB stranica: Jovan Banović, Goran Pivašević

Administratori platforme: Nada Radinić, Marko Petković, Gordana Bojanić, Mia Božić, Jasmina Nenadić, Sabina Kovačić, Nina Martinović, Nedeljko Ivanešić.

Autor edukativnog programa, video materijala i tekstova sam ja Biljka.

NADIN KUTAK

Piše: Nada Radinić

Nedavno sam dobila poveći paketić osušene majčine dušice. Poklon od moje Alme, drage prijateljice iz Traga Biljke. Vjerujem da svi znate za majčinu dušicu, njen divan umirujući miris i poznatu ljekovitost. U prošlim nedjeljnicima je nekoliko puta spominjana.

Možda ste sad pomislili na čaj, začini i onu malu mirisnu biljku koju poznajemo toliko dugo da nam se čini kako se o njoj više nema ništa posebno za otkriti.

Ali, kad su biljke u pitanju, uvijek ima barem još jedna priča koju možda niste čuli. Na jednoj majčinoj dušici se može odvijati cijela mala drama.

Postoji leptir koji se zove veliki pjegavi plavac (*Phengaris arion*). On je važan za ovu našu priču, a ona počinje upravo na majčinoj dušici. Ženka polaže jaja na biljku, a nakon što se gusjenica izlegne, neko vrijeme se hrani njenim cvjetovima i sjemenkama. Do tada se ne događa ništa posebno: leptir je pronašao biljku, gusjenica se hrani i život ide svojim uobičajenim tijekom. A onda gusjenica napravi nešto prilično neobično. Spusti se s biljke na tlo. I čeka mrava. Ne bilo kojeg mrava, nego odgovarajuću vrstu mrava iz roda *Myrmica*. Ti mravi su česti stanovnici travnjaka i šumskih rubova u Europi.

Zamislite tu malu gusjenicu kako leži na zemlji i čeka da je pronađe baš onaj tko joj treba. A kada mrav dođe, gusjenica ga ne pokušava pojesti niti bježi od njega. Naprotiv. Ona proizvodi slatkasti sekret kojim ga privlači, a svojim kemijskim signalima oponaša ličinku mrava. Mrav je prihvati kao svoju i odnese u mravinjak.

Tu priča postaje gotovo nevjerojatna. Gusjenica sada živi među mravima, a oni je tretiraju kao jednu od svojih ličinki. Samo što ona nije baš zahvalan gost. Veliki pjegavi plavac pripada predatorskim vrstama i u mravinjaku se hrani ličinkama i kukuljicama mrava. Na kraju iz mravinjaka izlazi kao leptir i cijeli se ciklus može ponoviti.

Dakle, da bi ovaj leptir uopće završio svoj životni ciklus, nije mu dovoljna samo majčina dušica. Treba mu još i odgovarajuća vrsta mrava i odgovarajuće stanište. Ako nema biljke, nema početka priče. Ako nema pravih mrava, gusjenica neće završiti svoj razvoj. Ako nema odgovarajućeg staništa, cijeli se sustav može raspasti. I to je ono što me kod biljaka uvijek iznova fascinira. Svatko ih vidi iz svoje perspektive. A oko svega toga postoji još cijeli svijet koji mi najčešće ni ne primijetimo.

Zato sve više razmišljam o tome koliko je pogrešno biljke promatrati samo kroz ono što **mi** od njih dobivamo. Neke su nam hrana, neke začini, neke čaj, neke ukras.

Ali ista ta biljka nekom drugom može biti hrana, sklonište, mjesto za razmnožavanje ili karika bez koje njegov životni ciklus više nije moguć.

I tako jedna mala majčina dušica, niska i neugledna kada je gledamo izdaleka, može povezivati puno više života nego što bismo ikada pretpostavili.

Ja sam od moje Alme dobila osušenu biljku kao čaj i začini, a preko nje se pokazalo ono što u vrtu iznova učim: nikada ne znamo koliko života zapravo ovisi o jednoj maloj biljci.

Nastavak Nadinog kutka čeka vas na uobičajenom mjestu: [Probaj ovako! blog, Nadin-kutak-102](#)

Lijep pozdrav!

POPONAC U BAŠTI

Ako imate baštu, velika je vjerojatnoća da ste se već sreli sa njim.

Poponac ili slak (*Convolvulus arvensis*) jedna je od onih biljaka koje baštovanima često zadaju glavobolju. Penje se uz naše biljke, obavija ih i deluje kao da želi da preuzme čitavu baštu. I sama sam dugo pokušavala da pronađem način da ga „pobedim“.

A onda sam odlučila da uradim nešto drugo: da ga upoznam. I upravo tada se moj odnos sa poponcem promenio.

Da li zaista znamo koliko je poponac „štetan“?

Pre nego što krenemo u borbu protiv neke biljke, važno je da razumemo kako ona funkcioniše. Koren poponca može da se prostire nekoliko metara u širinu i duboko u zemlji. Još važnije, njegovo kidanje može podstaći stvaranje novih izdanaka. Zato okopavanje i kidanje korena često nisu rešenje koje očekujemo.

Jedna biljka može proizvesti i veliki broj semenki, pa je jedan od ključnih zadataka sprečiti poponac da se osemi.

Kada sam počela da posmatram poponac kao indikator, a ne samo kao „korov“, počela sam drugačije da gledam na svoju baštu.

Poponac se povezuje sa humusnim i alkalnijim zemljištima, pa njegovo prisustvo može da bude signal da se u zemlji događaju određeni procesi. Drugim rečima, možda vam bašta nešto govori. A kada naučimo da „čitamo“ biljke koje spontano rastu u njoj, dobijamo još jedan alat za razumevanje zemljišta. Mesta na kojima raste poponac su idealna za uzgoj zahtevnih kultura koje trebaju alkalnu sredinu. Na tim mestima sigurno nećete da sadite patlidžan, paradajz, krompir... povrće koje treba kiseliu sredinu. I eto, ako poponac posmatramo kao indikatora tla postaje naš pomagač u bašti. Ova divlja biljka nas sprečava da napravimo grešku!

Jedna od čestih pretpostavki jeste da poponac direktno „krade hranu“ našim biljkama.

Međutim, poponac nije parazitska biljka. Njegov najveći problem u bašti nastaje zato što se penje na druge biljke. Ako se popne na malu papriku, luk ili neku drugu nisku biljku, može da je obori ili zaseni. Zato je ovde mnogo važnije kontrolisati njegovo penjanje, nego pokušavati da uništimo njegov koren.

Kada sam počela da posmatram poponac, primetila sam da na njemu mogu da se zadrže različiti štetni organizmi: grinje, trips, lisne vaši, lisni mineri, kao i pojedine bolesti poput pepelnice i plamenjače. On ima ulogu biljke zaštitnice kao deo Tajnog života bašte. Mi često, prečesto, iz neznanja uništavamo naše pomagače. Onda se čudimo problemima koji nam se dešavaju tokom sezone.

I tada sam shvatila da možemo da promenimo perspektivu. Umesto da poponac posmatramo samo kao problem, možemo da posmatramo šta se na njemu događa i kakvu ulogu ima u ekosistemu bašte.

U PMu, gde su gredice dobro malčirane, naše gajene biljke i koren poponca mogu zauzimati različite slojeve prostora. Zato njegovo prisustvo ne mora automatski da znači da će ugroziti naše biljke.

Poponac je i medonosna biljka, pa njegovi cvetovi mogu da privlače oprašivače. Takođe, kada se penje preko biljaka, može da napravi dodatnu senku i ublaži direktan uticaj visokih temperatura. To se pokazalo kao jako važno u ovoj sezoni suše.

A postoje i tradicionalne i savremene informacije o njegovoj upotrebi u kulinarstvu i medicini, uključujući korišćenje mladih listova određenih vrsta i pravljenje biljnih preparata.

Važna napomena: nisu svi slakovi jestivi, a kod upotrebe biljaka za ishranu ili izradu preparata neophodna je pouzdana identifikacija vrste i provera bezbednosti. Poponac takođe sadrži bioaktivna jedinjenja, pa ga ne treba koristiti za lečenje bolesti bez stručne potvrde i odgovarajućih izvora.

Ne pokušavajte da pobedite poponac kidanjem njegovog korena. Umesto toga, fokus stavite na kontrolu njegovog rasta i sprečavanje stvaranja semena.

Kako ja uspostavljam kontrolu nad njim?

1. Debelo malčiranje

Pre setve i sadnje dodatno podignite i zadebljajte sloj malča. Cilj je da poponcu otežate izlazak na površinu, dok vašim biljkama dajete prednost.

2. Redovno rezanje

Kada poponac izbije i počne da se penje, nemojte ga čupati. Jednostavno ga odrežite iznad površine gredice. Posebno je korisno reagovati dok je još mlad, pre cvetanja i formiranja semena.

3. Ne dozvolite mu da se osemi

Ovo je jedan od najvažnijih koraka. Ako ne dozvolite poponcu da završi svoj ciklus i napravi seme, vremenom možete značajno smanjiti njegovo širenje.

4. Ostavite odsečenu biljku na površini

Nakon rezanja, poponac možete ostaviti da se osuši na površini malča, umesto da ga ponovo ukopavate u gredicu.

Kada prestanemo da svaku divlju biljku da posmatramo kao neprijatelja, počinjemo da primećujemo informacije koje nam bašta šalje.

Bašta nije samo mesto gde mi odlučujemo šta će da raste. Ona je sistem koji nam stalno nešto govori. Pitanje je samo da li umemo da je slušamo?

UPOTREBA MATIČNJAKA U BAŠTI

Biljka koja se lako širi, vraća iz godine u godinu i mnogim baštovanima deluje kao još jedan „korov“ koji treba držati pod kontrolom. Jedna od takvih biljaka je matičnjak (*Melissa officinalis*).

Ja ga, međutim, doživljam potpuno drugačije. Gde god se pojavi matičnjak, ja ga doživljam kao resurs.

Matičnjak je višegodišnja biljka karakterističnog mirisa koji podseća na limun.

Kada protrljate njegov list između prstiju, oslobađaju se isparljiva jedinjenja iz biljnih ulja, upravo ona koja su odgovorna za njegov prepoznatljiv miris.

Njegova eterična ulja sadrže različita aromatična jedinjenja, među kojima su citral i citronelal. Istraživanja su pokazala da etarsko ulje matičnjaka može imati repelentno dejstvo prema komarcima u laboratorijskim uslovima. Zato nije slučajno što vam njegov miris može biti prijatan, dok ga pojedini insekti izbegavaju.

Kada uveče krenete u baštu, da uberete ubrati nekoliko listova matičnjaka, protrljate ih između prstiju i nanesete mirisno ulje na odeću ili izložene delove kože.

Svež list nije isto što i standardizovani repelent, pa ovo ne treba posmatrati kao pouzdanu zamenu za registrovani preparat protiv komaraca. Naučna istraživanja repelentnog efekta uglavnom koriste ekstrakte ili etarska ulja u kontrolisanim uslovima. Ali za kraće delovanje je vrlo pouzdano.

U bašti možemo da ga posmatramo kao sirovinu za različite biljne preparate.

Od njega se može napraviti biljni čaj/ekstrakt za folijarnu primenu, a može se koristiti i za pripremu fermentisanog biljnog đubriva.

Nauka još istražuje kako različiti ekstrakti i jedinjenja iz matičnjaka utiču na biljke.

Na primer, istraživanja na *Melissa officinalis* pokazuju da se njen metabolizam menja u uslovima suše, uključujući promene u proizvodnji sekundarnih metabolita. Još zanimljivije, istraživanje objavljeno 2026. pokazalo je da folijarna primena matičnjaka može povećati toleranciju paradajza na sušu, ali je efekat zavisio od doze. I kod biljnih preparata važni su koncentracija, doza, način primene i sama biljka koju tretiramo. Zato je važno da se pridržavate već isprobanih recepata jer su tu definisane koncentracije koje su učinkovite.

Ako imate dovoljno matičnjaka u bašti, možete napraviti jednostavan vodeni ekstrakt.

Za približno 10 litara preparata:

300 g svežeg matičnjaka

ili oko 30 g suve biljke

2 litra vode

Biljku potopite u vodu i ostavite oko pola sata. Zatim kratko zagrejte do ključanja, sklonite sa vatre i ostavite poklopljeno oko dva sata. Nakon toga procedite i dopunite vodom do ukupno 10 litara. Dobijeni preparat možete koristiti za folijarnu primenu.

Pre nego što ga primenite na celoj bašti, moj savet je da prvo isprobate preparat na nekoliko biljaka, posebno ako je koncentracija ili način pripreme nešto što ranije niste koristili.

Ako vam se matičnjak širi više nego što želite, deo biljke možete iskoristiti. Jedna od mogućnosti je fermentisano biljno đubrivo:

1 kg sveže biljke na 10 litara vode.

Ostavite da fermentiše, a zatim razblažite pre upotrebe 1:10 sa vodom.

Ne bi trebalo da gledamo baštu samo kao mesto na kojem treba da raste ono što smo mi posadili. Počinjemo da je posmatramo kao živi sistem u kojem već postoje resursi koje tek treba da prepoznamo. I zato sledeći put kada ugledate matičnjak kako se pojavio tamo gde ga niste planirali, nemojte odmah posegnuti za makazama. Možda vam bašta upravo daje nešto što vam je potrebno. I tako je sa svakom biljkom koja je samonikla ili divlje raste oko nas. Samo treba da naučimo da prepoznamo šta nam je bašta sama ponudila. Postoji verovanje da svaka bašta dozove divlje biljke koje su joj potrebne. Ovde je reč o dosluhu između biljaka, gljivica, vazduha i Neba.

BAŠTA ZA DETE / ŠKOLSKA BAŠTA

Jako je važno da decu naučimo baštovanstvu. Ali postoji velika razlika između toga da pravimo baštu sa decom i da od dece napravimo baštovane. Ako želimo ovo drugo, postoje tri važna principa kojih treba da se pridržavamo.

1. To je dečija bašta

Prvi i najvažniji princip je jednostavan, bašta pripada detetu. Dete bira šta će u njoj da raste, donosi odluke i ima pravo da raspolaže svojim plodovima. Naša uloga nije da preuzmemo baštu i pokažemo detetu kako bismo mi to uradili. Naša uloga je da ga naučimo kako da samo uradi. Budite vodič, a ne glavni baštovan.

I nemojte da zaboravite da dete odlučuje ko će videti njegovu baštu, ko će se u njoj fotografisati i šta će se dalje dogoditi sa njegovim plodovima. Često baš školske bašte postaju mesto gde se odrasli slikaju ili je čak koriste u dobijanje nekih političkih poena. Zato Trag Biljke i nije deo nekih školskih programa podizanja bašti, ona uglavnom završe kao pogrešna poruka na pogrešnom mestu.

Jer tek kada dete oseti da je to njegova bašta, počinje da razvija odnos prema njoj.

2. Dete bira šta želi da jede

Drugi princip je da dete samo izabere šta želi da uzgaja. Možete zajedno napraviti spisak od deset kultura koje bi dete volelo da ima u svojoj bašti, a zatim mu pomoći da izabere samo tri. Nemojte da namećete ideje po principu „ovo je zdravo i to bi trebalo da jedeš“ jer sada nije cilj da se dete poveže sa onim što bi trebalo da jede već sa baštovanstvom. Mirenje sa nekim namirnicama je tek naredni korak.

Zašto samo tri?

Zato što je cilj prve sezone da dete zaista upozna proces uzgoja od semena do ploda.

Birajte ono što dete želi da jede, a ne ono što je vama najlakše da uzgojite. Još bolje ako izabrane biljke mogu da se jedu sirove.

Dete tada može da uradi sve samo:

poseje seme

prati kako biljka raste

vidi kako cveta

ubere plod

i odmah ga proba u svojoj bašti.

To je trenutak u kojem se dete praktično ostvaruje kao baštovan. Zato rotkvica, iako brzo raste, možda nije najbolji izbor ako dete ne voli da je jede. Rotkvica je ljuta.

Salata ili spanać mogu biti mnogo bolji izbor jer brzo dospevaju, blagog su ukusa i mogu da se probaju direktno u bašti.

3. Izaberite sorte koje će dete brzo nagraditi

Deca nemaju strpljenja da mesecima čekaju prvi plod. Zato je brzina veoma važna.

Ako dete poseje biljku u proleće, a prvi put je vidi kao gotov plod tek kada ode na letnji raspust, propustili smo najvažniji deo procesa. Zato većina školskih bašti nema smisla jer se na primer paradajz bere dok su deca na letnjem raspustu. Zato sorte treba birati tako da dete stigne da doživi svoju berbu. Grašak kratke vegetacije je mnogo bolji izbor od paradajza posebno jer deca mogu da jedu sirovi grašak dok ga beru. Dvokratna bašta je čak najbolji izbor, posebno za škole. Jer se setva radi u rano proleće, ali se nastavlja u istoj bašti u jesen pa se na taj način drži kontinuirana pažnja malim baštovanima.

Napravite malu igru za decu kao što je „Tri kategorije plodoreda“

U bašti imamo tri kategorije biljaka. Jedna traži mnogo hrane, druga srednje, a treća najmanje i pritom doprinosi sistemu. Kroz ovu jednostavnu igru deca ne uče samo baštovanstvo. Uče i jedan važan životni princip: nije najvažnije koliko uzmeš, već koliko možeš da doprineseš.

Zato je treća kategorija posebno zanimljiva jer ona najmanje troši, a mnogo daje i unosi život u baštu.

Šta konkretno posaditi u dečijoj bašti?

Ako pravite baštu sa detetom kod kuće ili školsku baštu, možete početi sa samo tri kulture:

Salata puterica

Pripada drugoj kategoriji plodoreda. Ne morate čekati da formira veliku glavicu. Dete može da bere male listove i odmah ih proba. To znači da vrlo brzo dobija potvrdu:

„Ja sam ovo posadio. Ja sam ovo uzgojio. Ja ovo sada jedem.“

Tikvica 'Bolognese'

Pripada prvoj kategoriji plodoreda i ima kratku vegetaciju, oko 35 dana. To je važno jer dete može da dočeka svoj plod pre velikog raspusta. Tikvica je pritom jestiva i u sirovom stanju, pa dete može direktno iz bašte da je proba. Može da nauči sve o oprašivanju, da proba cvet koji je jestiv, da nauči upotrebu listova u kompostiranju. Mnogo znanja od samo jedne biljke.

Grašak 'Mali provansalac'

Predlog za treću kategoriju plodoreda. Ima kratku vegetaciju, oko 50 dana, a dete može da bere i proba različite delove biljke. Ako ga posejete na vreme, deca mogu do kraja školske godine da dočekaju svoju berbu.

Od semena do ploda, to je iskustvo koje ostaje. Detetu nije dovoljno da vidi odraslog kako radi u bašti. Nije dovoljno ni da se fotografiše pored posađenih biljaka. Potrebno je da ono samo prođe ceo put.

Taj trenutak može biti mnogo važniji od bilo koje lekcije koju smo detetu održali o prirodi, hrani ili baštovanstvu. Jer tada dete ne uči samo šta je baštovanstvo. Ono postaje baštovan. Zato ne pravite samo baštu sa decom. Napravite prostor u kojem će deca sama otkriti kako je to biti baštovan.

INOVATIVNI PERMAKULTURNI DIZAJN ZA EKSTREMNU SUŠU I OČUVANJE BIOLOGIJE

(treći deo)

Licenca za objavu: ©Dr. Ismeta Ćorić MA, 2026. Sva prava pridržana. Sadržaj je licenciran pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)

Dopušteno je prenošenje i primjena sistema uz obavezno navođenje autorice. Komercijalno korištenje, prodaja nacrti i modificiranje dizajna bez pismene dozvole nisu dopušteni.

Opis autorstva: Za razliku od Sistema 1. i 2., ovaj model predstavlja izvorni izum i potpuno novi tehnički nacrt autorice. Kratke perforirane komore u zemlji sa poklopcima na oba kraja, specifičnom konfiguracijom rupica i funkcioniranjem bez geotekstila i šljunka, autorska su metoda osmišljena za potrebe lokalizovanog natapanja uslojenih površina za uzgoj prema principima biobaštovanstva, (PM-ova,

uzdignutih gredica i većih poljoprivrednih površina), za maksimalno očuvanje biologije tla u uslovima ekstremne suše.

Primarno je namijenjena efikasnom iskorištavanju kućne sive vode, iako jednom postavljene kapsule funkcionišu na isti način bez obzira na vrstu vode za navodnjavanje.

Sistem 2: Krizni menadžment za ekstremne suše

Podzemne zatvorene kapsule za lokalizovanu distribuciju vlage

U prethodnom Nedeljniku opisani sistem korištenja kondenzata dobar je način ali često nedovoljan. Još jedan od mnogo načina je korištenje sive vode iz domaćinstva kratkoročno, u slučaju da u datom momentu nemamo ni jedno drugo rješenje. Sistem podrazumijeva postavljanje perforiranih PVC cijevi u gredice i vrlo je jednostavan i praktičan način navodnjavanja. U periodima izrazite suše domaćinstva koja ne koriste komercijalne sapune nego 100% biorazgradive, bez sulfata, i svu vodu koja se koristi u pripremi obroka mogu se koristiti za punjenje kapsula – perforiranih PVC cijevi koje i na dnu i na vrhu imaju poklopac.

Način izrade i postavljanje kapsula

1. Priprema cijevi: Odrežite plastičnu PVC cijev promjera 75mm na tačnu dužinu od 35 cm. Na donjih 25cm izbušite rupice u 5 redova po 5 rupica promjera 4–5mm.

Gornji dio cijevi u dužini od 10cm ostavite potpuno bez rupica. Na sredini donjeg poklopca izbušite samo jednu rupicu fi 3mm, tek toliko da voda ne bi stagnirala na dnu cijevi, ali i da cijeli stubac vode naglo ne pobjegne u donje, za korijenje nedostupne, slojeve gredice.

2. Ukopavanje: Iskopajte rupu ručno ili pomoću ručne bušilice za tlo odgovarajućeg promjera (npr. promjera 80mm za cijev od 75mm) izbušite okomitu rupu unutar gredice.

3. Zatvaranje i montaža: Na donji kraj cijevi čvrsto postavite originalni tvornički PVC poklopac sa jednom rupicom na sredini. Cijev vertikalno ubacite u rupu tako da 30 cm ide u zemlju, dok gornjih 5 cm cijevi ostaje u nivou površine tla, prekriveno debljim slojem sijena. Na gornji otvor stavite drugi originalni poklopac bez rupica.

4. Označavanje: Ako je sloj sijena deblji, zabodite drveni štapić u malč uz poklopac kako biste ga lakše pronašli s kantom u ruci tokom zalivanja. Kapsule zauzimaju minimalan prostor (promjer od svega 7,5 cm), i ne stvaraju nikakvu fizičku barijeru na dnu gredice. Zemlja svuda oko njih ostaje potpuno povezana, mekana i prirodna. Gliste se mogu nesmetano kretati, i kroz kapsulu i kroz cijeli profil gredice, i one zapravo sprječavaju ako zemlja i uđe unutar kapsule da se ne sabije u tvrdi čep.

Prednosti postavljanja s poklopcima u nivou zemlje i zatvorenim dnom:

- Nema pregrijavanja vode i korijena: Plastika koja bi virila na direktnom suncu može se užariti i doslovno skuhati okolno korijenje. Budući da su ove kapsule potpuno ukopane i prekrivene sa slojem sijena od 10 cm, zemlja ih održava hladnima. Voda koju ulijete ulazi u tlo na optimalnoj temperaturi na 5 cm ispod površine tla i kroz četiri reda po 5 rupica širi se uokolo kapsule, u zoni korijena biljaka.

- Stopostotna zaštita od insekata i isparavanja: Skidanjem gornjeg poklopca isključivo tokom ulijevanja vode, unutrašnjost cijevi ostaje hermetički zatvorena za insekte,

glodare i puževe, a ujedno se sprječava i najmanje isparavanje dragocjene vlage van gredice.

- Donji čep sa jednom rupicom sprječava nagli gubitak vode, ali i zadržavanje vode u samom dnu kapsule.

- Ove kapsule mogu ostati u zemlji godinama. Rješenje je jeftino i relativno jednostavno, za vrt od 10 PM-ova potrebno je ukupno 50 kratkih komada cijevi koje možete izrezati iz samo par dužih kupljenih cijevi. Kao veliko olakšanje vrtlarima služice na isti način, punjenjem bilo sive kućne vode, kišnice ili vodovodne vode. Velika je ušteda vode i vremena da se npr. u jedan PM humanih vrijednosti 120x400cm, iz dva puta nalije po 1,5L (ukupno 3L) vode u 5 kapsula, a ona ide direktno oko korijena, nego da se natapa crijevom površinski i ostaje upitno koliko vode ispari, i koliko vode nakvasi dublje slojeve.

Kako sistem funkcioniše u praksi?

Kantu sive vode jednostavno ulijete u otvorene cijevi. Voda trenutno silazi na dubinu od 30cm i kroz rupice natapa samu unutrašnjost gredice, tačno tamo gdje je korijenje najaktivnije.

Često se postavlja pitanje: kako se vlaga širi kroz zemlju u cijevi i hoće li u nju ući blato?

Kada ulijemo vodu u cijev, nivo vode raste i stvara se pritisak vodnog stuba. Taj pritisak gura vodu vani kroz rupice čak i ako je u cijev kroz njih ušlo malo zemlje. Tlo unutar cijevi postaje zasićeno i vlažno, a okolno suho tlo će kapilarno povući vodu vani kroz rupice. Vlaga se širi poput mrlje na papirnatom ubrusu, bez obzira na to ima li malo zemlje u cijevi ili ne. Ako malo zemlje i uđe u cijev kroz rupice promjera 4–5 mm, u nju će ući i gliste i korisni mikroorganizmi, održavajući tlo živim, a naše biljke zdravim.

Proračun potrošnje i plan preživljavanja vrta

Za jedan standardni perma model (4,8m²) potrebno je postaviti 5 kapsula, raspoređenih na svakih 80 cm (prva na 40 cm, druga na 120 cm, treća na 200 cm, četvrta na 280 cm i peta na 360 cm od početka gredice).

U jednu kapsulu (promjera 75 mm, visine punjenja oko 30 cm) stane tačno 1,5 litra vode. Kad nalijemo vodu u zadnju još jednom ponovimo krug, u svaku još 1,5L kako bi se vlaga kapilarno raširila u širi krug oko korijena. To čini ukupno 3 litre po kapsuli.

Budući da sloj sijena na površini PM-a drastično smanjuje površinsko isparavanje, biljkama u suši nije potrebno svakodnevno zalivanje. Dovoljno ih je zaliti 2 puta sedmično (izuzev tek posijanih i presađenih kultura u prvih nekoliko dana).

- Potrošnja po gredici (5 kapsula): Potrebno je 15 litara vode po jednom zalijevanju (oko jedna i po klasična velika vrtna kanta).

- Potrošnja za cijeli kompleks od 10 gredica PM-ova: Potrebno je 150 litara vode po jednom krugu zalijevanja, za dva punjenja 300L.

U uslovima potpune suše, praznog bunara i spremnika za kišnicu, 300 litara sedmično je količina koju prosječna porodica bez problema može skupiti iz domaćinstva kao sivu vodu:

- Tuširanje/Kupanje: Jedno prosječno tuširanje potroši 40–50 litara vode. 4 osobe dnevno je 200L.

- Kuhinja i pranje: Voda od kuhanja tjestenine, krompira, pranja voća i povrća te ispiranja suđa lako osigurava dodatnih 15–20 litara dnevno (oko 100-140 litara sedmično).

Zaključak je fantastičan: uz ovaj sistem perforiranih cijevi i debeli sloj sijena, cijeli vrt od 10 PM-ova može preživjeti najgoru sušu koristeći isključivo otpadnu vodu iz kuće.

STROGA NAPOMENA ZA KORIŠTENJE SIVE VODE

Vodu od tuširanja koristiti samo u slučaju krajnje nužde (ekstremna suša). Korištenje vode od tuširanja u povrtnjaku nije svakodnevna praksa, već mjera kriznog menadžmenta kada presuše svi drugi izvori (kišnica, bunari, restrikcije gradske vode). Prvi izbor uvijek mora biti čista kišnica. Ekološka siva voda:

Podzemne kapsule u gredicama sa povrćem smiju se puniti sivom vodom (od kupanja ili pranja suđa) isključivo i samo ako koristite provjerene, 100% biorazgradive ekosapune, bez štetnih sulfata, poput čvrstih prirodnih sapuna na bazi maslinovog ulja ili tekućeg kastiljskog sapuna. U suprotnom bi kemikalije i soli spržile korijen povrća i uništile gliste u tlu.

Opasnost od stajanja vode (Zabrana skladištenja) - Sigurna dezinfekcija vodikovim peroksidom (H_2O_2)

Bez kisika i na visokim temperaturama, organske tvari iz sive vode stvaraju leglo opasnih bakterija. Voda se mora potrošiti odmah nakon tuširanja.

Ako nemate postavljen ni jedan sistem permakulturnog pročišćavanja sive vode (jezerce sa biljkama) a iz tehničkih razloga, iako nije preporučljivo, morate je zadržati u kanti nekoliko sati prije ulivanja u kapsule, u nju obavezno dodajte apotekarski vodikov peroksid. Koncentracija ne smije biti veća od 0,05%. Praktično, to znači 2-3 ml 3% peroksida na 1L sive vode. To je 1 do 1,5 supena kašika na kantu od 10 L vode. Nakon dodavanja u vodu treba pričekati do 60 min. prije nego sa tom vodom zalijemo vrt. Ovo ne smije biti uobičajena praksa.

Ako se siva voda koristi redovno, preporučuje se na kraju sezone skinuti gornje poklopce te unutrašnjost kapsula nakratko očistiti četkom i isprati čistom vodom od eventualnih organskih taloga.

Bitno je naglasiti da se isti sistem kapsula može primijeniti i na veće površine, sa jedinom razlikom, da se na širim površinama kapsule postavljaju cik-cak.

Zaključak

Jednom postavljene kapsule funkcionišu i u slučaju krajnje nužde i za stalno navodnjavanje bez obzira na vrstu vode koju koristimo. Može biti veliko olakšanje i ušteda i vremena i vode. Kad imamo kišnicu ili zalivamo crijevom iz vodovoda, vrlo je jednostavno otvoriti poklopac, uliti vodu u kapsule, kad dođemo do zadnje ponovimo još jedan krug i vratimo poklopce.

Takođe, sva tri opisana sistema mogu se integrisati u jedan sistem, ili se svaki od njih ponaosob prilagoditi određenoj klimatskoj zoni, terenskoj lokaciji i raspoloživosti vodnih resursa.

Eksperimentišite, pišite o iskustvima, predlažite, tragajte! Zajedno možemo doći do još boljih i mudrijih rješenja!

Sa puno ljubavi za sve vas,

Dr. Ismeta Ćorić MA

AKTUENI PROBLEMI U BAŠTI

Kupusov moljac - rupice i „prozorčići“ na listovima kupusa, brokolija, karfiola. I dalje je zabeležen na jesenjem kupusu tokom septembra.

Kupusova leptirasta vaš - sitni beli insekti koji poleću kada protreseš biljku, uglavnom na naličju lista.

Buvači - sitne crne- metalik bube koje prave mnoštvo malih rupica, posebno na mladom kupusu i rukoli.

Puževi golači - posebno problem posle kiše i tokom vlažnih noći; napadaju salatu, rukolu i mlade biljke.

Kupusna sovica i druge sovice - gusenice koje prave veće rupe i mogu da se zavuku u glavicu. Druga generacija kupusne sovice javlja se upravo avgust–septembar i sada su aktivne gusenice..

Lisne vaši i tripsi - mogu još biti aktivni na paprici, paradajzu i drugim biljkama dok je vreme toplo.

Smrdibube/stenice - i dalje mogu praviti štetu na povrću tokom toplih oktobarskih dana.

PODSETNIK NA ROKOVE

Planine – ozima sadnja počinje od 01.10. i rok je jako ograničen.

Kontinent – presadnja lisnatog kelja, raštana, kineskog kupusa, repe, radiča traje do 05.10. za ove kulture možete da zakasnite.

Primorje – rok za setvu mrkve, peršuna je ograničen i traje do 05.10.

Sve klimatske zone se pripremaju za sadnju belog luka pa u podsetniku ponavljam:

8 grešaka zbog kojih beli luk ne formira krupne glavice

Ozimi beli luk je jedna od najjednostavnijih kultura za uzgoj ali samo ako mu na početku pružimo ono što mu je potrebno.

Ako ste prethodnih godina imali slab prinos, sitne glavice ili vam je deo belog luka potpuno propao, moguće je da je problem nastao još pre zime. Postoje greške koje se rade pre same sadnje i važno je da ih izbegnete jer beli luk je glavna kultura na gredici, a ozima sadnja ujedno daje i bolje prinose od prolećne ukoliko se izbegnu ove greške.

A najčešće greške su:

1. Sadite pogrešnu sortu

Ozime i prolećne sorte nisu isto. Ozimom belom luku potrebne su niske temperature kako bi razvio koren, prošao period mirovanja i spremno dočeka proleće.

Zato je važno da znate šta sadite.

Ozime sorte su uglavnom krupnije, imaju krupnije čenove i kompaktne glavice, dok prolećne sorte obično imaju više, sitnijih čenova. Ozime sorte imaju čvrstu, drvenastu stapku koja povezuje čenove, dok je prolećni nemaju. Mada, postoje poznate sorte, kao što je Bosut, koja nema drvenu stapku pa to ne može da bude jedini orijentir. Kada kupujete glavice luka za sadnju obavezno proverite kod prodavca poreklo sorte. I naravno, probajte ga. Ozime sorte imaju mnogo jači ukus i ljutinu od prolećnih sorti.

2. Čenove prerano odvajate

Čenove odvajajte neposredno pre sadnje.

Ako ih prerano odvojite, deo iz kojeg treba da se razvije koren može da se osuši, pa će čenu trebati mnogo više vremena da se pokrene. I ne skidajte ovojnice sa čena. Za sadnju birajte samo zdrave i neoštećene čenove.

3. Ne pripremite dobro gredicu

Beli luk je zahtevna kultura kada je u pitanju ishrana. Ako ga sadite u perma modele, važno je da ih pre sadnje dobro pripremite i nahranite. Potrebno je PM nahraniti stajnjakom i to ne mladim od mesec dana. Za tunele, koji se pune mešavinom 321, se koristi dobro pregoreli stajnjak.

4. Posadite ga na pogrešno mesto

Beli luk voli sunce!

Zato ga smestite na sunčanu poziciju gde će imati dovoljno svetlosti tokom ranog proleća.

5. Posadite ga preduboko

Dublja sadnja ne znači automatski i bolji rezultat.

Kod perma modela beli luk sadite najdublje oko 5 cm, a razmak između čenova neka bude oko 10 cm.

6. Pogrešite sa stranom lučica kod sadnje

Čen ima svoju donju i gornju stranu.

Deo iz kojeg će se razvijati koren ide prema dole, a vrh čena prema gore.

Ako ga okrenete pogrešno, beli luk će vjerovatno ipak niknuti, ali će potrošiti dodatnu energiju da se pravilno usmeri.

7. Posadite ga prerano ili prekasno

Ovo je jedna od najvažnijih grešaka.

U našem kalendaru sadnju ozimog belog luka planiramo okvirno od 01. oktobra do 10. novembra, u zavisnosti od mikroklima i uslova na vašoj lokaciji. Planine od 01. Kontinent od 10. Primorje u novembru.

Cilj je da čen pre prave zime razvije dobar koren, malo krene, a zatim uđe u period mirovanja.

8. Sadite ga nakon drugog luka

Kod klasičnih zemljanih bašta izbegavajte sadnju belog luka nakon drugih vrsta luka zbog mogućih problema i uzročnika bolesti i štetočina.

OBAVEŠTENJE O NOVIM PONUDAMA

Do 20.10. je dostupan za kupovinu novi Paket Prirodna Zaštita Bašte koji je kompletan alat za uspešnu prirodnu zaštitu bašte.

Omogućava vam da:

- prepoznate problem na vreme da biste sačuvali biljke
- prepoznate korisne predatore koji vam pomažu i sačuvate ih u bašti
- odaberete pravo prirodno rešenje (recept ili metodu odbrane iz Zbirke sa 200 recepata)
- reagujete na vreme i sačuvate plodove tokom cele godine

Paket nema rok trajanja, možete zauvek da ga koristite i ostaje zauvek u vašem vlasništvu.

Više informacija možete da pročitate ovde:

<https://tragbiljke.com/paket-prirodna-zastita-baste/>

Ako bi vam bilo korisno da vam budem kolektivni mentor, ulazak u našu Učionicu, odnosno našu celu Zajednicu, je otvoren za oktobar.

Zato ako mislite da bi vam pomoglo da imate mene kao svog mentora, kome možete da postavljate pitanja u Učionici, ali i da učite iz pitanja drugih baštovana, kao i da učite iz edukativnog sadržaja koji se nalazi u Čitaonici...

Prijava se vrši preko naše web-stranice popunjavanjem jednostavne ankete. Nakon popunjene ankete kontaktiraće vas naš koordinator Goran Pivašević putem aplikacije Viber sa dodatnim informacijama.

Za anketu kliknite ovde: <https://tragbiljke.com/trag-biljke-ucionica/>

Sledeći Nedeljnik očekujte u naredni **četvrtak**.

Do tada, ostanite nam dobro!

Biljana,

Trag Biljke Tim